

סטנדרטים לכתובת חוות-דעת פסיכולוגית לבית המשפט*

בללי

- א. מתן עדות לבית המשפט היא חובה משפטית ואזרחית ומי שמוזמן על ידי בית המשפט להעיד – חייב לעשות זאת.
- ב. עדות מומחה לבית המשפט ומתן חוות דעת מומחה, משמשת כראיה במשפט ומסייעת לבית המשפט בחקר האמת ובהכרעת הדין.
- ג. מומחה הנותן חוות דעת מקצועית לבית המשפט חייב לשתף את בית המשפט הן בהליכי קליטת העובדות המשמשות בסיס למסקנותיו והן בהליכי עיבודן שבמומחיותו והדרך שבה שימשו אותו לצורך הסקת מסקנותיו. הכלל הוא שהעד המומחה חייב – אם יידרש לכך - להציג בפני בית המשפט את "ניירות העבודה" שלו לרבות פרטים של בדיקות ותרשומת באופן שבו יוכל בית המשפט לעקוב אחר הליך הסקת המסקנות ובמידת האפשר להיות שותף להליכים אלו.
- ד. כאשר חוות הדעת מתבססת או מפנה לאסמכתאות בספרות המקצועית, על כותב חוות הדעת לצרף לחוות דעתו את רשימת האסמכתאות אשר הוא הסתמך עליהן. אסמכתאות שלא ניתן לאתרן בנקיטת אמצעים סבירים יצורפו לחוות הדעת.
- ה. מומחה יחווה דעתו רק בנושאים המקצועיים ולא יביע דעה או ינקוט עמדה בשאלות האמורות להיות מוכרעות על ידי בית המשפט. אין לכלול בחוות הדעת קביעה בעניין שהוא משפטי ושהוא בתחום שיקול דעתו הבלעדי של בית המשפט.

מטרה והגדרות

* הסטנדרטים חוברו על ידי ועדה שמונתה ע"י מועצת הפסיכולוגים, ועדת אתיקה והועד המרכזי של הסתדרות הפסיכולוגים לשם ניסוח סטנדרטים לכתובת חוות-דעת פסיכולוגית עבור בית-המשפט. הועדה המנסחת כללה את ד"ר גבריאל וייל, ד"ר דוד יגיל ואת ד"ר יהושוע וייס והסתייעה ברבים. הסטנדרטים אומצו על ידי מועצת הפסיכולוגים, הועד המרכזי של הסתדרות הפסיכולוגים וועדת אתיקה של הסתדרות הפסיכולוגים ב-1/2008.

מטרת המסמך היא לקבוע סטנדרטים על-מנת לסייע לפסיכולוגים בהתמודדותם עם סוגיות העולות מתוך עבודתם בתחום הפסיכולוגיה המשפטית. הסטנדרטים נבנו מתוך קבלה של כללי האתיקה של הפ"י (2004) כאשר הם מנסים לחדד ולהוסיף על כללים אלו.

פסיכולוגיה משפטית - תחום בפסיכולוגיה העוסק בנושאים משפטיים. חוות-דעת פסיכולוגית משפטית – חוות-דעת הניתנת על ידי פסיכולוג לבית המשפט או לישות משפטית אשר עוסקות בשאלה משפטית או נכתבות על מנת לסייע לאחר לגבש חוות-דעת לבית המשפט.

1.א. מקצועיות

פסיכולוגים יגישו חוות-דעת פסיכולוגיות משפטיות על בסיס הידע המדעי הקיים בתחום בו עוסקת חוות-הדעת. זאת, בהתאם לכללי האתיקה של הפ"י לפסיכולוגים באופן כללי. על הפסיכולוגים המגישים חוות-דעת לביהמ"ש להתעדכן בהתפתחויות המדעיות והמקצועיות בתחום עיסוקם, ולהשתמש בכלים מקצועיים המקובלים בתחום. זאת מתוך מודעות והתחשבות בהיבטים הבאים:

א. חולשות ורגישויות אישיותיות שעלולות ליצור הטיה בשיקול דעתם המקצועי.

ב. תחומי היעילות של כלי המדידה בהם הם משתמשים לאבחון, הערכה וניבוי.

2.א. כישורים ומיומנויות

א. פסיכולוגים יגישו לביהמ"ש חוות-דעת מקצועית בתחום מומחיותם. על העוסק בתחום הפסיכולוגיה המשפטית לקרוא את הספרות המקצועית הרלוונטית בכוחות עצמו, ולקבל הדרכה שיטתית בכתובת חוות-דעת משפטית על ידי פסיכולוג בעל ניסיון בתחום זה.

ב. על הפסיכולוג לציין בראש חוות-דעתו לבית-המשפט את הבסיס עליו מבוססת מיומנותו המקצועית: השכלה, ידע, הכשרה וניסיון. פסיכולוגים יתנו עדות ויכתבו חוות דעת מקצועית לבית המשפט רק כאשר הם בעלי הכשירות והיכולת המקצועית לעשות זאת.

3.א. אובייקטיביות ויושרה

1. על הפסיכולוג נותן חוות הדעת לשאוף למידה אופטימאלית של אובייקטיביות בעבודתו כשמול עיניו המחויבות למקצועיות וליושרה. יש לזכור כי חוות-דעת פסיכולוגית הינה תמיד בגדר הערכה (ASSESSMENT), ולא מדובר רק במדידה אובייקטיבית ומדויקת של נתונים כמותיים. חוות-דעת פסיכולוגית לביהמ"ש מושתתת לרוב על ניתוח אינטגרטיבי

של נתונים כמותיים ואיכותניים ועל הפרשנות שמעניק הפסיכולוג לממצאי הבדיקה שערך, להתרשמותו הקלינית במהלך הראיון ולתצפיות שביצע במהלך עבודתו.

2. עליו להישמר מפני לחצים של הממונים עליו וחוות-דעתו אינה צריכה להתחשב באינטרסים של הארגון בו הוא עובד או באינטרסים של מזמיני חוות-הדעת. הואיל ובמערכות ארגוניות שמספקות חוות-דעת פסיכולוגיות בעניינים משפטיים. הואיל ולא תמיד קל לפסיכולוג הבודד לעמוד מול צפיות ולחצים של ממונים או עמיתים ביחס לחוות הדעת שהוא מגיש – עליו לשמור במשנה תוקף על הפעלת שיקול-דעת עצמאי מתוך אובייקטיביות ויושרה, ותוך התבססות על סטנדרטים אלה.

3. עליו לשאוף להיות מועסק או ממונה על ידי גוף ניטרלי כמו ביהמ"ש או שמינויו יהיה בהסכמת כל הצדדים.

4. כאשר הוא מועסק על ידי צד אחד בלבד, עליו להישמר ביתר-שאת מהטיות שעלולות להיגרם מעניין כלכלי, הזדהות עם הצד המעסיק אותו וכדומה. עליו לפעול כדי להפחית מההטיות, בין היתר, בדרכים הבאות:

א. לקבל במידת האפשר תשלום מלא לפני הגשת חוות הדעת.

ב. להימנע מהגשת טיוטה למזמין חוות-הדעת, אשר עלולה להזמין לחצים לתיקונים. לאחר כתיבת חוות-הדעת, על הפסיכולוג להימנע מלערוך בה תיקונים מהותיים. במידה ועולה צורך בהבהרות, עליו לציין אותן כנספח.

ג. כאשר קיימות אסכולות או שיטות אבחון וטיפול שונות המקובלות בחוגי המקצוע, רשאי הפסיכולוג להתבסס על אסכולה או על שיטה שהוא מאמין בה.

5. ככלל, יש לשאוף לכתוב חוות-דעת פסיכולוגית רק על מי שנבדק על-ידי כותב חוות-הדעת.

6. לעתים פסיכולוגים מתבקשים על ידי בית-המשפט או אחד הצדדים לתת חוות דעת בסוגיה מקצועית עקרונית, ולא דווקא על אדם מסוים. במצב זה אפשר ותיכתב חוות-דעת פסיכולוגית גם בסוגיה פסיכולוגית, על סמך ידע מבוסס ומעוגן בספרות המקצועית.

7. במקרים יוצאים מן הכלל תיכתב חוות-דעת על בסיס נתונים ודיווחים של אחרים ללא בדיקה של כותב חוות הדעת. במקרים אלה ובמצב שהפסיכולוג נותן חוות הדעת מתבסס על נתוני אבחון של גורם אחר, יש לציין בחוות-הדעת באופן בולט שלא נערכה בדיקה ישירה של הנבדק ועל כן תוקף הממצאים מוגבל ומבוסס על העובדות, הממצאים וחומר הנתונים כפי שנמסרו לכותב חוות-הדעת.

1. בחוות-דעת פסיכולוגיות המוגשות לבית-המשפט, קיימת חובה אתית לשמור על סודיות מקצועית ומניעה של זליגת מידע לידי כל גורם שאיננו רלוונטי לדיונים בבית המשפט. יש לשאוף לכך שהחומר של חוות-הדעת והממצאים יישארו חסויים. יש לדאוג לכך שתהליך הבדיקה יתבצע בתנאים שמאפשרים שמירה על סודיות.

2. על המאבחן להבהיר לנבדק היטב לפני תחילת תהליך הבדיקה את מגבלות הסודיות, למי יגיעו תוצאות הבדיקה ואת הסכמתו לכך. באופן בסיסי על הנבדק להבין שבניגוד לסיטואציה הטיפולית בה עקרון הסודיות – נועד לשרת אותו, כאן הבודק נמצא בשליחות המסגרת המשפטית או בשליחות עורך דין וחוות-הדעת תיחשף בתהליך המשפטי, לשופט ולצדדים. יש להבהיר שאם הנבדק רוצה שמהו יישאר סודי, עליו להעלות את הסוגיה מראש בפני הבודק לפני שגילה את סודו על מנת שעמדת הבודק תובהר לו ללא כל ספק והוא יוכל להחליט אם לגלות לו את הסוד או אם לאו.

3. בחוות-דעת פסיכולוגיות לביהמ"ש לענייני משפחה, שבהן מדווחים ממצאי מבחני האישיים שנערכו להורים – יש לספק מידע ענייני ותמציתי שחיוני להבנת השיקולים של כותב חוות-הדעת, תוך הימנעות מפירוט יתר שעלול לשמש כלי-ניגוח בין הצדדים.

4. בחוות-דעת פסיכולוגיות בנוגע לקטינים – יש להביא בפני ביהמ"ש את המלצות כותב חוות-הדעת בנוגע לחיסיון המידע ואיסור העברתו לגורם אחר זולת ביהמ"ש והצדדים המתדיינים כעת. לחילופין, ניתן לציין את הכללים והתנאים להסרת החיסיון.

5. הבדיקה הפסיכולוגית נועדה לענות לשאלות ספציפיות שהבודק התבקש לענות עליהן. אם תוך כדי תהליך הבדיקה או לאחריה מתברר לבודק שהגיע לידו מידע אחר משמעותי לתהליך המשפטי או החקירה המשטרתית, מותר לו לכתוב את הדברים, כל עוד סוכם על כך כאשר סוכם על מגבלות הסודיות עם הנבדק. אם מתברר מתוך הבדיקה שיש סימני שאלה ביחס לשפיותו של הנבדק כפי שמוגדר על ידי החוק או בשעת העבירה המיוחסת לו או כיום במסגרת התהליך המשפטי, עליו לנקוט עמדה פעילה ולהסביר את מצב הנבדק גם אם לא התבקש לתת חוות-דעת בתחום זה.

1.ג. הסכמה מדעת

1. חיוני שלפני תחילת תהליך הבדיקה לצורך מתן חוות דעת לבית המשפט, הבודק יבהיר מראש את כל הפרטים הרלוונטיים לנבדק, ובמיוחד מטרת הבדיקה והשאלות שהבודק נשאל על ידי בית המשפט או עורך הדין. במיוחד חשוב להקפיד על ההסכמה מדעת של כלוא. יש לוודא כי הוא מבין את ההשלכות של הסכמתו לתהליך הבדיקה לצורך מתן חוות דעת לבית המשפט.

2. כאשר חוות הדעת מתבקשת על ידי בית משפט או ישות משפטית אחרת, רשאי הנבדק לסרב להיבדק על ידי הפסיכולוג ועל הפסיכולוג לבקש אז את הכרעת בית המשפט בנדון.
3. אם הנבדק איננו במצב נפשי המאפשר מתן הסכמה מדעת, על הבודק להשהות את הבדיקה ולהודיע על כך למזמין הבדיקה. במקרים של הערכת כשרות לעמוד לדין או הערכת השפיות במצב הנוכחי – ניתן להמשיך בתהליך הבדיקה.
4. על הבודק להבהיר את כל העניינים הקשורים לתהליך הבדיקה, כגון:
 - הבודק: שמו, מקצועו וניסיונו המקצועי בסוגיה הנדונה, הדרך לתקשר איתו.
 - הפעולה המקצועית: הבודק יבהיר את השאלות שהוא נשאל, את תהליך הבדיקה, מה היא כוללת, הסודיות המקצועית ואת מגבלותיה.
 - המערך המקצועי: הבודק יבהיר את הערכתו לגבי מספר הפגישות, את אורכן ואת תוכן, וכן יפרט למי תופנה חוות הדעת הכתובה, איך הנבדק יקבל את ממצאיה. כמו כן עליו להבהיר מי משלם לו ובאיזה תנאים.
 - משוב לנבדק: מוצע שהפסיכולוג המאבחן/כותב חוות-הדעת – הוא אשר ימסור משוב של ממצאי הבדיקה וההמלצות ישירות לנבדק, ובמידה והדבר לא אפשרי, יוודא שהנבדק יוכל לקבל משוב מלא מאיש מקצוע אחר. עליו להבהיר לנבדק כיצד יינתן המשוב.
 - תיעוד: ההסכמה מדעת של הנבדק תתועד בגוף חוות-הדעת.

2.ג. הסדרים כספיים

1. על הפסיכולוג להבהיר לפונה את העלות של שרותיו, וזאת לפני תחילת עבודתו. עליו לקבוע את המחיר הנדרש לצורך הכנת חוות-הדעת, תוך תחשיב סביר של העלויות הכרוכות בהליכי ראיון, בדיקות פסיכולוגיות/נוירופסיכולוגיות, תצפיות ועוד. יש לעשות זאת, מוקדם ככל האפשר, ובמידת האפשר מייד בתום שלב ה-INTAKE. כמו-כן, מומלץ להבהיר מראש לפונה את העלויות הכרוכות במתן עדות בביהמ"ש ובמתן תשובות לשאלות הבהרה – אם הדבר יידרש. אם מדובר בכמה צדדים, ראוי שכולם ידעו על ההסדרים הכספיים עם הבהרה חד משמעית שאין קשר בין האינטרסים של המממן לבין תוכן חוות הדעת.
2. כאמור, על הפסיכולוג להבהיר תעריף שעת ראיון, מתן עדות על הדוכן ושעות נלוות (ביטול זמן בהמתנה, שיחות עם עו"ד וכדומה) על מנת שהעלויות תהיינה ברורות למצבים משתנים, ככל הניתן. על הפסיכולוג לקבל תשלום מראש, ככל שניתן, בהתאם לעלויות

מוגדרות מראש של פעילותו המקצועית, כך שתימנע באופן מוחלט התניה כלשהי בין תוצאות חוות הדעת או תוצאות המשפט לבין התשלום שישולם לו.

3. כאשר פסיכולוג מתבקש להגיש חוות-דעת מומחה, מטעם אחד הצדדים בלבד (ולא כמומחה מוסכם או ממונה ע"י ביהמ"ש) - על הפסיכולוג להימנע מהתחייבות לפונה לכתוב עבורו חוות-דעת פסיכולוגית שתואמת את צפיותיו. תחת זאת, עליו להבהיר שחוות-הדעת תיכתב בהתאם למידע שיתקבל מהממצאים השונים, ובהתאם לערכיו המקצועיים. ניתן לאפשר לפונה להחליט בתום שלב איסוף נתונים - ולאחר הערכת מצב של הפסיכולוג - האם הוא מעוניין בחוות-הדעת שעיקריה נמסרו לו בע"פ או שמא הוא מעדיף לוותר על השלמת שרות זה, שאינו תואם את צפיותיו. על מנת להימנע מאי-הבנות יש להעריך מראש את העלות שהפונה יידרש לשלם עבור הליכי האבחון בלבד, וללא ניסוח חוות-הדעת. במקרה זה, על הפסיכולוג לגבות סכום זה בלבד.

פסיכולוג מומחה שנתן חוות דעת מקצועית לא יחלוק את שכר טרחתו עם כל אדם אחר, לרבות זה שהפנה אליו את הנבדק נשוא חוות הדעת. אלא אם מדובר באיש מקצוע נוסף שעבד איתו בעריכת האבחון ו/או חוות הדעת.

1.4. יחסים כפולים וניגודי אינטרסים

1. בגלל האופי הייחודי של עבודתו של הפסיכולוג המגיש חו"ד לבית-המשפט וההשלכות האפשריות של עבודתו, יש צורך בזהירות מיוחדת בנושא יחסים כפולים עם הנבדק או עם גורם המעורב בתהליך המשפטי. על הפסיכולוג נותן חוות הדעת להימנע ככל הניתן מהגשת חו"ד על כל אדם עמו יש לו קשר שעלול לפגוע באובייקטיביות של חוות הדעת. במידה וקיימת מערכת יחסים כלשהי שעלולה להיתפס פוגעת באובייקטיביות של חוות הדעת (אך לא נכללת בהגדרה של יחסים כפולים), מוצע להבהיר בגוף חוות הדעת את מערכת היחסים תוך התייחסות להשפעות אפשריות ודרכי ההתמודדות עמם.

2. פסיכולוגים יצינו אם יש או היה להם או לבני משפחותיהם, עניין אישי עם מי מבעלי הדין, לרבות מוסדות רפואיים מעורבים, מבטחים או מי מעורכי הדין המעורבים במקרה. לעניין זה "עניין אישי" - זיקה אישית או תועלת אישית העשויה לצמוח לפסיכולוג או קרובו. "קרוב" - בן זוג, הורה, ילד, אח או אחות, או אדם אחר הסמוך על שולחנו של הפסיכולוג.

2.4. כפילות תפקידי טיפול ואבחון

1. כעקרון יש לשאוף להפרדה בין תפקיד של אבחון והערכה לצורך מתן חו"ד לביהמ"ש לבין תפקיד של טיפול וייעוץ למי שנפתח תיק חקירה בעניינו או למי שעומד לדין כנאשם. על כן, מומלץ להימנע מהגשת חוות-דעת פסיכולוגית לבית המשפט על מטופלים או נועצים שפנו לטיפול לאחר שנפתח תיק חקירה בענינם. זאת, הואיל וקיימת סתירה מהותית בין התהליכים: בתהליך טיפולי שבו המטופל יודע מראש כי המטפל יגיש חוות-דעת לביהמ"ש - המטופל יטה בהכרח את הטיפול לכיוון שלדעתו רצוי מבחינתו ויסתיר עובדות חיוניות לתהליך הטיפולי. מאידך, אם לא יובהר מראש שתינתן חוות-דעת, תהיה פגיעה בזכות המטופל לסודיות ויש בכך משום רמיית המטופל. במידה וביהמ"ש מורה על מתן חו"ד אבחוני-הערכתית למטופל או נועץ, יש להתנגד לכך ולהסביר לביהמ"ש את הסיכונים לאובייקטיביות חוות-הדעת ולתהליכים טיפוליים בהווה ובעתיד הנגרמים מהוראה זו. יש לשאוף להפרדה בין טיפול וייעוץ לבין הערכה ואבחון גם במסגרות משפטיות כגון טיפול מטעם שירות מבחן או שירות בתי הסוהר.

2. אנשים הנמצאים בהליך משפטי פונים לעיתים לקבל טיפול פסיכולוגי בציפייה שהמטפל יגיש בבוא הזמן חו"ד חיובית בענינם לבית המשפט. במצב זה הפסיכולוג עלול להיות חשוף במיוחד להטיות ולפגיעה במקצועיותו בתהליכי האבחון והטיפול. על כן בתחילת תהליך טיפולי עם מטופל הנמצא בהליך משפטי או שיש סבירות שיעשה מעורב בהליך משפטי ויבקש חוות-דעת מהמטפל - יש להבהיר למטופל בעת עריכת החוזה הטיפולי שמבחינה אתית המטפל מנוע מלכתוב חוות-דעת לביהמ"ש בענינו, אך הוא רשאי לכתוב מכתב שמסכם את תהליך הטיפול, מבלי לקבוע עמדה בנושא הנדון בביהמ"ש (למשל, סוגיות של מסוכנות של נאשם העומד לדין או אסיר העומד לפני שחרור מוקדם). מומלץ להבהיר את הכלל האתי ואת הסיבות לכלל (שהדבר מסכן הן את הטיפול והן את האובייקטיביות של חוות הדעת).

3. ניתן גם להציע תהליך אבחוני שימשך מספר מפגשים שבהם יש צדדים טיפוליים. זאת, לצורך בדיקת הפתיחות לטיפול ולשינוי, יכולת לקיחת אחריות, תובנה, התנגדויות וכדומה, ותהליך זה יוצג במסגרת חוות-דעת פסיכולוגית-משפטית. אולם חשוב שהמסגרת תהיה מוגדרת בבירור כמסגרת אבחוני-הערכתית.

4. במקרה שבו מתקיים תהליך טיפולי, ובמהלכו המטופל מבקש מהמטפל להגיש חוות-דעת בענינו לבית המשפט - ניתן לספק סיכום טיפול לאיש מקצוע אחר הכותב חו"ד אבחוני לבית המשפט. במצב זה יש להיזהר מגלישה מסיכום כללי של הטיפול לכתובת חוות דעת בשאלות הנדונות בבית-המשפט.

ה. שיטות והליכים – תהליך האבחון

1. על הפסיכולוג לבסס את חוות-דעתו על-סמך מידע שהתקבל באמצעות הכלים הרלבנטיים לנושא חוות-הדעת, זאת כאמור, בהתאם לכללי האתיקה של הפ"י. הפסיכולוג יבסס את חוות-דעתו על ממצאים שהתקבלו מראיונות שערך ובמידת הצורך גם מאבחון באמצעות כלי מדידה והערכה מקובלים. בכל מקרה של התבססות על כלים אבחוניים על הפסיכולוג להשתמש בכלים סטנדרטיים בעלי מהימנות ותקפות ראויים. רצוי להשתמש בכלים אבחוניים שונים המתאימים לשאלה האבחונית ובמגוון מקורות ידע (כגון שרותי רווחה, משטרת ישראל, שרותי רפואה, אנשי חנוך, בני משפחה) על מנת להגביר את התקפות ואת המהימנות על ידי הצלבת ממצאים. כל אלה יפורטו בצורה בהירה במבוא לחוות הדעת.

2. על הפסיכולוג לנסח את חוות-דעתו ואת ההשערות האבחוניות שלו במונחים ברורים לקורא חוות-הדעת, ולוודא שדבריו יובנו כהלכה ולא יפורשו באופן שגוי או באופן שפוגע מבלי משים, בנושא חוות-הדעת.

עליו לציין את המגבלות של הכלים שלו, תוך ניסוח שמבהיר לקורא שמדובר בהערכתו הקלינית ו/או בשיקול-דעתו המקצועי. עליו לענות לשאלות שנשאל ע"י ביהמ"ש או הצדדים המתדיינים, בהתאם ליושרה המקצועית והאישית שלו, ולעיתים בצורה מורכבת ומפורטת מבלי לוותר לשיטה המשפטית אשר לוחצת לעיתים לקבל תשובות חד משמעיות ופשטניות למדי.

3. על הפסיכולוג לציין בחוות-דעתו מה הם הכלים עליהם מבוססת הערכתו, ולתעד את החומר הגולמי בכתובים. כאמור לעיל, על הפסיכולוג להיות מוכן למצב שבו יידרש ע"י בית המשפט להציג את החומר הגולמי של המבחנים, אופן עיבודם והסקת המסקנות מהם.

4. יש לשמור על חסיון המבחנים הפסיכולוגיים. על הפסיכולוג להימנע מחשיפה של מבחנים ו/או שאלונים פסיכולוגיים, אשר עלולה לפגוע ביעילות השימוש בהם בהמשך. פסיכולוג שנדרש – עפ"י החלטת ביהמ"ש - למסור את החומר הגולמי של מבחנים או שאלונים פסיכולוגיים – יעשה זאת ישירות לעמיתו למקצוע, ולא באמצעות עורכי-הדין או אחרים. זאת בהתאם לכללי האתיקה של הפ"י. את חומר הגלם יעביר הפסיכולוג כותב חוות-הדעת למומחה האחר בצמוד לחוות-דעתו. במקרה שבו הפסיכולוג מתבסס על מידע שהתקבל או נאסף ע"י גורם מקצועי אחר – עליו לציין זאת מפורשות ואת מגבלות התוקף של המידע.

5. יחסים כלפי עמיתים: בכל מקרה שבו פסיכולוג כותב חוות-דעת לביהמ"ש ובה הוא מתייחס לחוות-דעת של פסיכולוג אחר – עליו לפעול מתוך בקורת עניינית, תוך כדי שמירה על כבוד עמיתו וכבוד המקצוע. בגלל האופי של ההתדיינות בשאלות משפטיות יש להיזהר

ביתר שאת מלהיגרר להתנצחויות בין-אישיות או לשמש ככלי בידי עורכי דין לפגיעה ביוקרתם של עמיתים.

6. חוות הדעת תיכתב ועדות תינתן בלשון עניינית, תוך התייחסות לעצם השאלות או הבעיות שבמחלוקת ומבלי לגלוש או להיסחף לפרובוקציות.

7. פסיכולוג הנותן חוות דעת או עדות רשאי לחלוק על חוות דעת פסיכולוגיות אחרות שניתנו לבית המשפט. הדבר ייעשה בלשון עניינית ומאופקת תוך שמירה על כבודם של העמיתים, ללא סטייה מהדרוש לצורך מתן חוות דעתו ותוך הימנעות משימוש בביטויים שאינם הולמים ובשפה שאינה מכבדת את המקצוע. אין לעבור לפסים אישיים ולהעביר ביקורת אישית על מומחים אחרים.

רשימת מקורות מומלצת:

אלמגור, מ' (2008). כללים לכתיבת חוות דעת מומחה בפסיכולוגיה. בתוך יגיל, ד', כרמי, א', זכי, מ' ולבני, ע' (עורכים). סוגיות בפסיכולוגיה, משפט ואתיקה בישראל: אבחון, טיפול ושיפוט. תל-אביב: הוצאת פרובוק.

הסתדרות הפסיכולוגים בישראל (2004). קוד האתיקה המקצועית של הפסיכולוגים בישראל.

וייל, ג' (2003). סוגיות אתיות בפסיכולוגיה פורנסית, בתוך שפיר גבי, אכמון יהודית, וייל גבריאל (עורכים). סוגיות אתיות במקצועות הייעוץ והטיפול הנפשי. ירושלים: הוצאת מאגנס.

וייס, י' (2005). כיצד ניתן להעריך פסיכופתיה? כלים בהערכת עבריינות, אלימות ומסוכנות, צוהר לבית הסוהר- אסופת מאמרים, תשס"ו, 51-60.

זכי, מ' (2003). אשנב לפסיכולוגיה משפטית. בני ברק: הוצאת הקיבוץ המאוחד בע"מ.

יגיל, ד', כרמי, א', זכי, מ' ולבני, ע' (עורכים). (2008). סוגיות בפסיכולוגיה, משפט ואתיקה בישראל: אבחון, טיפול ושיפוט. תל-אביב: הוצאת פרובוק.

פורה, א' (2005). השפעת השינוי בדיני הראיות על חוות הדעת והאבחון הפסיכולוגי בארה"ב ובישראל. רפואה ומשפט, 32, 111-116.

Butcher, J. N. (2002). Assessment in Forensic Practice: An Objective Approach. In: Brent Van Dorsten (Ed.) (2002). *Forensic Psychology: From Classroom to Courtroom*. New-York: Kluwer Academic/Plenum Publishers. 65-82.

Committee on Ethical Guidelines for Forensic Psychologists (1991). Specialty Guidelines for Forensic Psychologists, *Law and Human Behavior*, Vol.15, No.6. pp. 655-665.

Kapardis, A. (2005). *Psychology and Law: A Critical Introduction*. 2nd. Ed., New York: Cambridge university press.

Knapp Samuel and VandeCreek Leon (2001). Ethical Issues in Personality Assessment in Forensic Psychology, *Journal of Personality Assessment*, 77 (2), 242-254.

Otto K. Randy and Heilbrun Kirk (2002). The Practice of Forensic Psychology, *American Psychologist*, Vol.81, No.4, 5-18.

Society for Personality Assessment (2005) The status of the Rorschach in Clinical and Forensic Practice: An Official Statement by the Board of Trustees of the Society for Personality Assessment, *Journal of Personality Assessment*, 85 (2), 219-237.